

Ulinower Miriam

Kategorie: Biografie

Z domu Hirszbajn (1888 lub 1890, Łódź – 1944, Auschwitz), poetka tworząca w jidysz. Data i miejsce jej urodzenia są niepewne. Pochodziła z ortodoksyjnej, średniozamożnej, wykształconej rodziny. W dzieciństwie przez pewien czas przebywała u dziadków w Krzepicach. Do szkoły średniej uczęszczała w Łodzi. W 1912 r. wyszła za mąż za kupca i społecznika Wolfa Ulinowera.

W mieszkaniu przy ul. Narutowicza 11 w Łodzi prowadziła salon literacki, w którym spotykali się młodzi łódzcy poeci. [Jeszajahu Szpigel](#) (vide) wspominał po latach, że to miejsce spotkań było zakorzenione w tradycji salonu Icchoka Lejba Pereca. Ulinower należała do stowarzyszenia Biblioteka im. Ajzenszlosa, w którym była skarbnikiem.

W 1940 r. wraz z mężem Wolfem, córkami Hindą Machlą (ur. 1922) i Diną Ruchlą Granat (ur. 1915) oraz wnukiem Bernardem (ur. 1937) została przesiedlona do łódzkiego getta. Zamieszkali wraz z rodziną starszej córki w mieszkaniu przy ul. Jakuba 13 (narożna kamienica mające również adres Franciszkańska 12/14). Mąż poetki został członkiem drugiej Rady Żydowskiej. Dzięki dość wysokiej pozycji w hierarchii getta rodzina radziła sobie stosunkowo nieźle. Wolf Ulinower założył stołówkę, będącą źródłem utrzymania całej rodziny. Po jej zamknięciu głodowali, a poetka pracowała chałupniczo przy przetwarzaniu szmat. Miriam Ulinower, jej mąż, córki i wnuczki zostali 18 sierpnia 1944 r. deportowani do Auschwitz. Przed wysiedleniem rodzina próbowała się ukrywać, najpierw przy ul. Berka Joselewicza, potem przy Młynarskiej. Tam znaleźli ich esesmani. W Auschwitz poetka prawdopodobnie została od razu zamordowana. Jej mąż zmarł w Dachau 6 stycznia 1945 r.

Ulinower zaczęła pisać już jako młoda dziewczyna. Najważniejszym jej osiągnięciem literackim był opublikowany w 1922 r. w warszawskim wydawnictwie Bracia Lewin Epstein i S-ka tom wierszy pt. Der bobes ojcer (Skarbczyk babuni) z przedmową znanego żydowskiego pisarza i krytyka Dawida Fryszmana. Był to pierwszy

tom poezji kobiecej w języku jidysz w Polsce i jeden z pierwszych w świecie. Dawid Fryszman pozostawał pod wielkim wrażeniem naturalności i prostoty wierszy Ulinower zakorzenionych w żydowskiej tradycji sztetla. Tom ten wyraźnie wyróżniał się na tle tendencji dominujących w literaturze okresu międzywojennego, również żydowskiej. Ulinower nie interesowały tematy, które poruszali inni twórcy żydowscy, takie jak wojna, rewolucje, pogromy, powstanie nowych państw, industrializacja czy upadek małych miasteczek. Autorka proponowała czytelnikom żydowskiego pochodzenia powrót do korzeni, do tradycyjnej żydowskiej rodziny. Wiele miejsca poświęciła w wierszach kobietom. To one są źródłem mądrości, potrafią interpretować symbole i znaki. Nawiązywała w swej twórczości do religijności prostego ludu. W jej wierszach świat sztetla jest światem idealnym. Wyczuwa się tęsknotę autorki zamieszkującej wielkie miasto za tym utraconym światem.

Mimo sukcesu poetka nie wydała kolejnego tomu. Sporadycznie publikowała wiersze w czasopiśmie. Przed wybuchem II wojny światowej zamieszczała pojedyncze utwory z cyklu Chelemiade w warszawskim dzienniku „Hajnt” (1938) oraz w łódzkim czasopiśmie literackim „Inzl” (1938). Jedyny obszerny wybór wierszy Ulinower w oryginale i tłumaczeniu na język francuski ukazał się we Francji pt. *A grus fun der alter hejm/Un bonjour du pays natal*, pod redakcją Natalii Krynickiej.

Autorka jest wymieniana jako centralna postać w niemal wszystkich tekstach dotyczących życia literackiego w łódzkim getcie. Nie napisała już nic lub bardzo mało. W domu przy ul. Jakuba 15 kontynuowała jednak przedwojenną tradycję salonu literackiego. To nie przypadek, że krąg autorów piszących w jidysz skupił się właśnie wokół Ulinower. Była poetką z najdłuższym stażem literackim i autorytetem. Spotkania nielegalnej grupy literatów krytycznych wobec Chaima Rumkowskiego odbywały się nieregularnie aż do momentu likwidacji getta. Wśród odwiedzających ją pisarzy byli: Jeszajahu Szpigel, Simcha Bunem Szajewicz, Rachmil Bryks, Chawa Rozenfarb i Abraham Cykiert. Szpigel wspominał atmosferę domu Ulinower w getcie: „Tu, na Bałutach, w zamkniętym getcie, emanowała wewnętrznym blaskiem. Wśród ciemności getta w jej towarzystwie przebywała grupa pisarzy. [...] Jeśli dla pozostałych w getcie pisarzy istniało cokolwiek wzniosłego, była to właśnie domowa atmosfera u Ulinower”¹. Tę domową atmosferę podkreślała też późniejsza pisarka Chawa Rozenfarb. Opisała Ulinower jako

„pobożną, delikatną osobę, która stała się literacką matką getta. Jej serce było pełne miłości, a pisarze ją uwielbiali”². Mimo obaw ludzie gromadzili się w jej domu, by słuchać jej wierszy czytanych na głos, prezentować własne i dyskutować o nich w jej obecności. Choć Miriam Ulinower nie napisała w getcie żadnych tekstów, jej wielką zasługą pozostaje to, że gromadziła wokół siebie pisarzy i poetów, motywowała ich do dalszej twórczości, czytała ich teksty i wspierała ich duchowo.

Krystyna Radziszewska

Przypisy

1. J. Szpigiel, Mit der dichterin fun „Der bobes ojcer, [w:] Y. Szeintuch, Jeszajahu Szpigl – proza sifruitit mi-geto Lodz, Jerusalem 1995, cyt. za: N. Krynicka, A grus fun der alter hejm/Un bonjour du pays natal, Paris: Bibliotheque Medem, 2003, s. XXVII.
2. Ch. Rozenfarb, Simcha Bunem Szajewicz, „Di Goldene Kejt” 1991, nr 131, s. 17.

Źródła

N. Krynicka, Pierwsza poetka jidysz, „Midrasz” 2000, nr 2, s. 44; K. Radziszewska, , Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 104–112; eadem, Kultura i literatura łódzkich Żydów w okresie międzywojennym, [w:] Sztetl, szund, bunt i Palestyna. Antologia twórczości literackiej Żydów w Łodzi (1905–1939), red. K. Radziszewska, D. Dekiert, E. Wiatr, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego we współpracy z Polskim Towarzystwem Studiów Jidyszystycznych, 2017, s. 27–28; eadem, Miriam Ulinower – eine jüdische Dichterin aus Lodz, [w:] Polen, Deutsche und Juden im 19. und 20. Jahrhundert: Literatur – Kultur – Sprache, red. M. Kucner, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012, s. 69–76; eadem, Środowisko literackie łódzkich Żydów, [w:] Kultura jako czynnik rozwoju miasta na przykładzie Łodzi, red. V. Krawczyk-Wasilewska, M. Kucner, E. Zimnica-Kuzioła, Łódź 2012, s. 39–44;

eadem, Ulinower Miriam, [w:] Słownik kultury literackiej Łodzi do 1939 r., red. K. Badowska i in., Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2022, s. 383–384.

Tagi

kobiety literatura getta literatura o getcie

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 24-09-2025